

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.hc@regeringskansliet.se

Diarienummer: KS 2025–0946

Yttrande

Delbetänkande Stärkt pandemiberedskap SOU 2025:48 (S2025/00922)

Svenska kyrkan har granskat betänkandet utifrån teologiska och etiska perspektiv som bland annat innefattar Svenska kyrkans grundläggande människosyn, ett barnrättsperspektiv, rätten till ett liv i värdighet samt Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga friheter och rättigheter.

Svenska kyrkan är Sveriges största trossamfund och civilsamhällesorganisation med drygt 5,4 miljoner medlemmar och har en bred verksamhet som möter människor i livets alla skeden och över hela landet. Svenska kyrkan finns i hela landet och är indelad i 13 stift med 1271 församlingar. Svenska kyrkan har också en nationell nivå. Svenska kyrkan är en öppen och rikstäckande folkkyrka för alla människor som bor, verkar och/eller vistas i församlingen. Genom sin rikstäckande verksamhet, sina församlingslokaler och -kyrkor, som är öppna och tillgängliga för alla, har Svenska kyrkan stor potential att utgöra en resurs och trygghetpunkt vid händelse av kris.

Svenska kyrkans församlingar och pastorat har ett lagstadgat uppdrag som huvudmän för begravningsverksamheten i samtliga kommuner utom Stockholm och Tranås.

Svenska kyrkan förvaltar ett omfattande kulturarv – med 3400 invigda kyrkor (varav 2951 var skyddade av kulturmiljölagen 1988:950 2023). Enligt kulturmiljölagen ska Svenska kyrkan vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Enligt särskild överenskommelse med staten ska också de kyrkliga kulturminnena vara tillgängliga för var och en.

Svenska kyrkans erfarenheter från pandemin är, att det är viktigt att lagstiftning, föreskrifter och rekommendationer står i proportion till smittspridning och aktörernas förutsättningar. Att värna liv och hälsa handlar både om att bekämpa smitta och att befrämja folkhälsan i ett vidare perspektiv. Här ser Svenska kyrkan sig ha en viktig samhällsuppgift.

Det är mot denna samlade bakgrund som Svenska kyrkan lämnar följande synpunkter på det remitterade delbetänkandet.

Svenska kyrkans synpunkter

- Svenska kyrkan *tillstyrker i huvudsak* utredningens förslag om och förutsättningar för en stärkt pandemilagstiftning och en nationell strategi för pandemiberedskap och pandemihantering.
- Svenska kyrkan *välkomnar* ambitionen att skapa en rättssäker och förutsebar lagstiftning och betonar vikten av att lagstiftningen är tydligt framskriven när det gäller skyddet av grundläggande fri- och rättigheter även i kris. Respekten för alla människors lika värde och att barnets bästa särskilt ska beaktas är väl framskrivet i författningsförslaget.
- Svenska kyrkan *tillstyrker* det föreslagna *syftet* med den nationella strategin, att ange målen för samhällets hantering och hur de ska uppnås, att skydda människors liv och hälsa genom att begränsa smittspridning och samtidigt begränsa andra negativa konsekvenser för individen och samhället. Målsättning och förslag motsvarar i stort de synpunkter Svenska kyrkan framfört i tidigare yttranden och vid intervju i samband med framtagandet av utredningens förslag.
- Svenska kyrkan *tillstyrker* utgångspunkterna för den nationella strategin samt förslaget att det av den nationella strategin ska framgå, att smittskyddsåtgärder i första hand ska bygga på frivillighet och en strävan att hålla samhället så öppet som möjligt.

Svenska kyrkan lämnar följande särskilda synpunkter

Svenska kyrkan önskar särskilt framföra vikten av att förutsättningar, ansvar och roller tydliggörs. Vi uppfattar att så är utredningens avsikt med de förslag som lämnas, men efterfrågar på några punkter att otydligheter klaras ut och föreslår några förändringar.

Svenska kyrkan

- *Tillstyrker* regleringen i den föreslagna lagens 5 kap. 3 § och *föreslår* att det i lagtexten skrivs ut att lagen inte medger smittskyddsåtgärder i form av begränsade öppettider eller stängning beträffande religiös verksamhet öppen för allmänheten.
- *betonar vikten av* proportionalitet och genomtänkta avväganden mellan religionsfrihet och smittskydsbegränsande åtgärder när det kommer till begränsningar av allmänna sammankomster såsom gudstjänster och kyrkliga handlingar. För att betona

religionsfrihetens betydelse bör religionsfriheten skrivas ut i den föreslagna lagens 6 kap. 2 §.

- *betonar särskilt vikten av att undanta allmänna sammankomster som hålls för religiösa begravningssceremonier från smittskyddsbegränsningar i form av stränga deltagarbegränsningar eller förbud.*
- *understryker också här det brådskande behovet av att en statlig myndighet ges i uppdrag att samordna hela kedjan gällande omhändertagandet av avlidna i händelse av kris eller krig. Detta har Svenska kyrkan framfört i en särskild hemställan till Socialdepartementet i juni 2025.*
- *föreslår att det utformas strukturerade former för överläggningar och samråd mellan berörda myndigheter och Svenska kyrkan, andra trossamfund och civilsamhällesaktörer för att åtgärder och anpassningar vid en kris ska bli så effektiva som möjligt.*
- *föreslår att Svenska kyrkans, andra trossamfunds och civilsamhällesaktörers roll och funktion i krisberedskap beaktas och att samråd sker i framtagandet av en nationell strategi.*
- *föreslår att huvudmännens uppdrag när det gäller begravningsverksamheten synliggörs vid framtagandet av en nationell strategi. Begravningsverksamheten är ett statligt uppdrag direkt givet till huvudmannen och är därmed en del av den offentliga verksamheten. Begravningsverksamheten avser förmågan att på ett värdigt sätt hantera avlidna och tillhandahålla de tjänster som regleras i begravningslagen (1990:1144).*

Utveckling av Svenska kyrkans synpunkter angående stärkt beredskap med en lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (Kapitel 9)

Hänsyn till religionsfriheten

Svenska kyrkan välkomnar utredningens väl avvägda förslag när det gäller lagstadgade mänskliga rättigheter och friheter. Religionsfriheten är en grundläggande mänsklig rättighet enligt både svensk grundlag (2 kap. 1 § regeringsformen) och internationella konventioner (till exempel Europakonventionen, artikel 9). Den omfattar inte bara rätten att tro, utan även att utöva, manifestera och sprida sin tro – både enskilt och i gemenskap med andra. Detta beskrivs också mycket väl i utredningstexten.

I förslaget till lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder föreslås begreppet verksamhet bland annat omfatta religiös verksamhet som är öppen för allmänheten och som inte utgör en allmän sammankomst enligt ordningslagen (1993:1617). I utredningen tydliggörs att religionsfriheten som en absolut fri- och rättighet medför att religiös verksamhet öppen för allmänheten inte ska vara möjlig att inskränka i form av smittskyddsåtgärder innebärande begränsade öppettider eller stängning. Trossamfundet Svenska kyrkan uppfattar detta undantag som en ventil tillvaratagande alla människors rätt att enskilt eller gemensamt med andra få möjlighet att utöva sin religion i ett trossamfunds lokaler, så långt det är möjligt i händelse av en ny pandemi. Utifrån detta är det önskvärt att det skrivs ut i lagtexten att lagen inte medger smittskyddsåtgärder i form av begränsade öppettider eller stängning beträffande religiös verksamhet öppen för allmänheten.

Gudstjänster och kyrkliga handlingar betecknas i utredningen som allmänna sammankomster, vilka i en allvarlig pandemisituation och efter särskilda överväganden utifrån de förutsättningar utredningen beskriver, kan komma att träffas av olika begränsningar och också förbud. Utifrån Svenska kyrkans kyrkosyn är våra gudstjänster och kyrkliga handlingar sammankomster som är öppna för alla och kan också i den bemärkelsen betraktas som allmänna sammankomster. Vi vill dock betona vikten av att tillämpa rätten till religionsfrihet också när det gäller allmänna sammankomster, då stora begränsningar eller förbud kommer att påverka den religiösa praktiken. Svenska kyrkans och andra trossamfunds gudstjänstliv omfattas av grundlagsskyddad religionsfrihet, även när det sker i form av allmän sammankomst.

Svenska kyrkan uppfattar att utredningen gjort ett gediget arbete med att svara mot religionsfrihetens absolutitet och krav och att utredningen utgått från lagen om trossamfund (1998:1593) för att beskriva trossamfundens verksamhet. Vi ser dock att det i praktiken vid en ny pandemi kan uppstå gränsdragningsproblem kring vad i Svenska kyrkans verksamhet som är att kategorisera som en religiös verksamhet öppen för allmänheten alternativt en allmän sammankomst. För att undvika gränsdragningsproblem önskas mer tydlighet avseende detta i förarbetena. Svenska kyrkans verksamhet är mycket mångfacetterad och kan falla in under majoriteten av de verksamheter, allmänna sammankomster med mera som den föreslagna lagen avser att reglera. Därför efterfrågar Svenska kyrkan att överläggningar och samråd sker vid en kris eller pandemi, för att åtgärder och anpassningar ska bli så effektiva som möjligt.

Begränsningar av begravningsceremonier

I förslaget till lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder föreslås allmänna sammankomster bli föremål för smittskyddsåtgärder. I ett allvarligt läge föreslås förbud.

Trossamfundet Svenska kyrkan delar utredningens resonemang i stort rörande förslaget förenlighet med religionsfriheten och vill särskilt betona *vikten av att undanta allmänna sammankomster som hålls för religiösa begravningsceremonier från smittskydds begränsningar i form av stränga deltagarbegränsningar eller förbud.*

När det gäller borgerliga begravningsceremonier kan dessa förekomma i den symbolbefriade ceremonilokalen som huvudmännen för begravningsverksamheten är skyldiga att tillhandahålla utan kostnad för dödsboet enligt 9 kap. 6 § begravningslagen. Hur dessa ceremonier betecknas eller utförs är inte en fråga för begravningshuvudmannen utan en privat angelägenhet. Utredningens förslag gällande smittskyddsåtgärder omfattande borgerliga begravningsceremonier medför således att huvudmannen har att förhålla sig till skyldigheter enligt två olika regelverk, vilka kan komma i konflikt. Ansatsen att behandla och reglera begravningsceremonier, oavsett om det rör borgerliga eller religiöst förankrade ceremonier, på liknande sätt är god och praktiskt försvarbar såväl för samhället i stort som för den enskilde individen. Svenska kyrkan ser dock svårigheter för begravningshuvudmännen att leva upp till eventuella begränsningar rörande borgerliga begravningsceremonier då huvudmännens ansvar är att tillhandahålla lokalen.

Ett värdigt avsked och omhändertagande av avlidna

I händelse av en kris är det av yttersta vikt, såväl för samhället i stort och dess funktion som för den enskilde individen, att begravningsceremonier och begravningsverksamheten så som den regleras i begravningslagen fortlöper och inte stagnerar i händelse av en ny pandemi. Svenska kyrkan vill i det här sammanhanget fortsatt betona vikten av att som närstående kunna ta ett värdigt avsked av sina döda och av att ett etiskt och värdigt omhändertagande av avlidna behöver säkerställas också under en omfattande pandemi och smittspridning. Begravningen blir ett särskilt viktigt tillfälle när fler än vanligt avlider på grund av kris och möjligheten till avskedstagande kan vara begränsad. Den senaste pandemin visade att olika begravningsseder hos befolkningen också bidrog till att erfarenheterna blev olika. Tillgången till riter behöver därför säkras, särskilt i tider av kris. Begravningen är ett omistligt steg i sorgebearbetningen och bidrar till att bygga resiliens och till att förebygga psykisk ohälsa. Svenska kyrkan vill därför framhålla vikten av att bekämpa smitta och att befrämja folkhälsan i ett vidare perspektiv.

Samråd och samverkan

Det finns *ingen föreskrift om samråd* med trossamfund innan föreskrifter som rör Svenska kyrkans eller andra trossamfunds verksamhet utfärdas. Svenska kyrkan framhåller vikten av att regeringen eller ansvarig myndighet samråder med Svenska kyrkan och andra trossamfund innan föreskrifter som påverkar trossamfundens verksamhet utfärdas. Detta främjar

förtroende, legitimitet och praktisk anpassning av åtgärder. Svenska kyrkan anser därför att det bör finnas en författningsreglerad samrådsskyldighet. Motsvarande behov gäller för begravningshuvudmännen.

Utveckling av Svenska kyrkans synpunkter avseende en nationell strategi för hantering av pandemier (Kapitel 10)

Svenska kyrkan *tillstyrker* de utgångspunkter utredningen bedömer som centrala för en nationell strategi för hantering av pandemier.

Svenska kyrkan ser positivt på att det av utredningens bedömning framgår att den nationella strategin bör involvera relevanta aktörer för att återspegla att en pandemi är en samhällskris. Svenska kyrkan instämmer med utredningen i att arbetet ska fånga en bredd och ses som ett ramverk för ett fortsatt och fördjupat arbete hos berörda myndigheter, regioner, kommuner och *andra aktörer*. I arbetet ska ingå att ta fram handlingsplaner med åtgärder och indikatorer eller mått för uppföljning.

Svenska kyrkan, andra trossamfund och andra civilsamhällesaktörer har en dokumenterat viktig funktion i krisberedskap och samhällsstöd. Svenska kyrkan uppfattar dock att utredningen i första hand riktar sig till det offentliga samhället, myndigheter, näringsliv etcetera, medan Svenska kyrkan inte nämns och trossamfund och civilsamhälle framstår framför allt som mottagare av åtgärder. Civilsamhället och trossamfundet utgör inte enbart mottagare av lagstiftning och beredskapsplanering, utan är i hög grad aktörer och resurser för ett hållbart och motståndskraftigt samhälle.

Förslag till inkludering i krisberedskap

Utredningen innehåller flera viktiga förslag för att stärka Sveriges pandemiberedskap. Samtidigt kan vi konstatera att trots att Svenska kyrkan, andra trossamfund och civilsamhällesaktörer spelar en viktig roll i krisberedskap, socialt stöd och existentiell omsorg, saknas *formell plats i beredskapsstrukturer*. Det finns därför en risk att viktiga aktörer inte får tillgång och kan bidra till information, resurser eller samordning.

Svenska kyrkan ser fram emot fortsatt dialog och samverkan i arbetet med att stärka Sveriges beredskap. Svenska kyrkan efterlyser en tydligare konkretisering av trossamfundens roll och bidrag i krisberedskap och krishantering och står till förfogande för fortsatt dialog och kunskapsdelning i detta angelägna arbete. Trossamfundens och övriga civilsamhällesaktörers roll under den senaste pandemin har dokumenterats av bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och av Myndigheten för stöd till trossamfund.

Svenska kyrkans och andra trossamfunds erfarenhet och kompetens inom *krisstöd, själavård och riter som stöd för olika situationer i människors liv* utgör en resurs för samhällets beredskap. Svenska kyrkans och andra trossamfunds lokaler och kyrkor över hela landet kan också utgöra praktiska trygghetspunkter vid händelse av kris, eller som öppet och tillgängligt kulturarv bidra till identitet och samhörighet.

Svenska kyrkan vill bidra till en beredskap som stärker människors livskraft, tillit och hopp även under omfattande smittspridning och ser fram emot fortsatt dialog och samverkan om hur samhällets beredskap kan stärkas och om hur Svenska kyrkan kan bidra till detta.

Uppsala 10 september 2025

Camilla Asp

Generalsekreterare

Erika Brundin

Utvecklingschef